

TANDORI DEZSŐ

Apollinaire romantikus társa, Radnóti

KÉT „HÁBORÚS KÖLTŐ”

1957 ősztől, bár Szabó Lőrinc halála sokak lírai kedélyét realizmussal árnyékolta be – a történelmi ridegségeken túl –, jó néhányan, bölcsészgolyák az ELTE padjaiban, vadromantikus érzületeknek hódoltunk. Jékely egész pályámon elkísért, s most, hogy a páros kötetek esztendeje jött el nálam, mire az év véget ér *kettős* éve (Rilke, Jékely, Szép Ernő, Virginia Woolf, Pilinszky, jómagam a „Töredék...”-kel, majd 2009 végére megint Rilke, s úgy remélem, legjobb könyveim egyikeként), fokozott érzékenységgel gondolok vissza e megválogatottak, fordítottak és kommentáltak társaságában azokra, akikhez szakmai ismereteim nem, csak lelkesedésem emlékei fűzhetnek.

Ilyen költő a szememben Apollinaire, akinek akkor számunkra forradalmian – veszélyes szó, ha azokra az időkre gondolok –, elsodrón érdekes, újszerű, romantikus kötete, benne Vas István és Radnóti Miklós fordításai, mindennapi kenyerünket jelentették, jelentette úgy az egész.

Máig maradandó alaptételeim közé tartoznak a főleg Vas fordította hosszabb (félhosszú?) versek, elsősorban végződéseik. Arról, hogy aki meglelte önmagát halálon innen és túl, az emlékekkel összeveti magát, és nincs szüksége többé senkire... és még más dolgok, melyek egészen a „Töredék...” kötetem gondolatibb részéig hatottak. Megjegyzem, most, hogy Rilkével foglalkoztam, nemcsak Nemes Nagy sok motívumát látom (logikusan!) Rilkénél, hanem a magam ellentét-érzékenységét is, és nemcsak romantikusabb „Töredék...”-verseimből. Apollinaire nálam, ha egy fokkal lejjebb is, jelentős poéta, akár Rilke.

Apollinaire fő szólamát azonban a romantikus, gyönyörűséges hangvételben fogant művek adják. S ezeknek Radnóti a leghitelesebb fordítója. Vas talán műfordítónak nagyobb, mint költőnek, Radnótinál nehezebb meghatározni ezt az arányt. De akkor, tizennyolc évesek, Jékely mellett Apollinaire-t szavalgattuk egymásnak, és főleg a Radnóti-változatokat.

A *Kikerics*ek, így, a fordítás szövegében véve, a legszebb magyar versek között ragyognak, kék-lila gyémántok. Radnóti maga is romantikus költő volt, de igazi tökélyét a fordításokban érte el... egy darabig. Tragikus poétasors, hogy az embertelenségben, a nemzeti-szocializmus gyilkos háborújában ért el számára addig nem ígérkező, abszolút-jegyű magasokba lírájával. Végbevitte ezt a csodát, hogy legszebb, drámai, megrázóan elemi versei egyképp közkincsek és szakértői elismerés tárgyai.

Líránk jószereén senkihez nem hasonlítható alakja ő ezzel a páratlan fellobbanással. A kor és az ihlet találkozott, az élet visszaélt e nagy tehetséggel, s a talán lassú, nem is ily sikerű kibontakozás helyett a halhatatlanságot adta néki... a tényleges halál árnyékával.

A 80-as évek vége felé részt vettem emlékünnepeken a Radnóti Színházban, azóta megjelent verset is írtam emlékére, elsirattam őt.

Amíg magyar verset olvas magyarul értő ember, Radnóti Miklós elevenége halhatatlan lesz. Nem csupán emlékében él ő, de a leghívebb közegben: hűséges olvasóiéban.

Én meg hűséges mondogatója vagyok klasszikus, mással nem helyettesíthető sorainak, verseinek – ha Apollinaire szava szól így, ha saját kétségbeesett, de mindennel dacoló bátor kiáltása, nagy átélése, megindító szépségű szerelmes szava a Kedveshez, ha csillagokat szólít.

